

20 februari 1835 In de gemeente Niedaltorf, bij Trier, in de nabijheid der fransche grenzen, is men, bij het graven, op een muur gesloten, die, bij onderzoek, bevonden is te zijn 17 voeten lang en 11 voeten breed, versierd met fraai mozaïk werk, stellende bloemen voor in blaauwe, roode en witte kleur, uit kleine vierkantige steenen te zamen gesteld. Men had reeds een gedeelte van dezen muur afgebroken, alvorens het gouvernement er kennis van droeg, zoo dat het slechts een gedeelte van dit overblijfsel van een Romeinsch gebouw heeft behouden.

23 april 1844 KEULEN, den 18 April.

De toevallige ontdekking van den mozaïken vloer alhier heeft bewezen, dat de Romeinsche stad 8 à 12 voeten onder den tegenwoordigen grondslag heeft gelegen. Het oude Trier heeft 20 en het oude Rome 20 à 30 voeten lager gelegen. De ontdekte vloer lag van het Noorden naar het Zuiden, en schijnt een gedeelte van eenige afzonderlijke gebouwen, (insula) geweest te zijn, dat is, het paleis lag met zijne bijgebouwen geheel vrij, gelijk sedert Nero's tijd de Romeinen hunne paleizen bouwden. De opgegraven mozaïke vloer is 20 voet lang en 18 voet breed en met doorlopende randversieringen omgeven. Het midden vak beslaat een regelmatigen zeshoek, welke weder in zes hoeken verdeeld is. In het midden ziet men een mannenhoofd met een' witten baard. Van den linker schouder hangt een groen kleed, zoo dat de regter schouder, arm en borst zich nakend vertoonen. Dit hoofd is omgeven van rooden en zwarten kringen, met het onderschrift ΔΙΟΠΕΝΗC. Aan de zijden des polygoons vertoonen zich regelmatige vierhoeken en tusschen deze gelijkzijdige driehoeken zoodat er een regelmatige twaalfhoek ontstaat. De vierhoeken zijn met rozetten versierd, die verschillend van vorm en kleur zijn: rood, groen, geel, blaauw, zwart en wit wisselen elkander af. De tusschen de quadraten liggende driehoeken zijn met kleine driehoeken ingelegd, die afwisselend zwart en wit, geel en rood zijn. In den zeshoek naar het Westen ziet men op een witten grond een van het Oosten naar het Westen gekeerd hoofd met graauwe haren en baard. Het kleed, hetwelk de borst bedekt, is licht graauw, onder dit hoofd staat CΩKPATHC. En hoofd aan de Oostzijde heeft donker afhangend haar en langen baard, met de letters EIA, waarschijnlijk XEIAON, een der zeven wijzen van Griekenland. Onder een ander hoofd, met een graauwen baard, hebbende over den linker schouder een blaauwgroen kleed, leest men CΩΦOKΔHC. Eenige andere koppen hebben veel geleden; onder een dezer vindt men de letters OBOYA, welke ΚΑΕΟΒΟΥΛΟC zullen geweest zijn, een der zeven wijzen, uit Lindas. Er is geen mozaïke vloer bekend, welke aldus met borstbeelden van wijzen en dichters versierd is. Ten dien opzichte is deze eenig in zijne soort.

12 september 1852 - Te Trier is dezer dage, bij het bouwen van een huis, ter diepte van 10 voeten onder den grond, een prachtig zeer goed onderhouden mozaïken vloer gevonden, met figuren in de levendigste kleuren, zoo schoon als men in die streken ze nog nimmer gevonden heeft. Dit stuk zal in het museum aldaar bewaard worden.

1 januari 1861 Constantinopel und Urbs Roma.

[...] Obige Meinung des Herrn Soret bestätigt sich durch einen kürzlich in der Nähe von Bittburg, Regierungsbezirk Trier, gemachten Münzfund. Ein Landmann fand in seinem Felde einen mit einem Schieferstein bedeckten kleinen ächt Römischen Krug, der 402 Kleinerze enthielt, die mit Maximinus Daza beginnen und mit Constantinus II. aufhören. Mein verehrter Freund, der Herr Professor Namur, erwarb den Fund für das hiesige Kabinet; er hat denselben näher beschrieben und wird der betreffende Aufsatz im nächsten Hefte der Revue de la numismatique belge erscheinen. Es war mir gestattet, den Münzfund einzusehen; er enthielt manche Seltenheiten, z. B. von Konstantin dem Grossen die Umschrift: Soli invicto comiti und den Kaiser links sehend mit Helm, Harnisch und Lanze; dann mehrere Münzen mit dem Prägeort MSL, den auch Sabatier angiebt und den ich Moneta Sacra Londinensis interpretire; auch waren die Inschriften claritas reipublice in mancherlei Varietäten bei Crispus und Constantinus II nicht selten. Ich glaube indess, dass der Fund weit über das Jahr 326 hinausgehen wird; Konstantin II. war in diesem Jahre zwar erst 10 Jahr alt, doch hatte er schon zahlreiche Siege mit seinem Stiefbruder Crispus, der in diesem Jahre starb, erfochten. Konstantin trägt nur in zwei Exemplaren auf seinem sehr jugendlichen, fast kindliche Kopfe die Lorbeerkrone, beide Münzen sind in seinem Geburtsorte Arles geschlagen; die Berechtigung, den Lorbeerkranz zu tragen, erhielt er wahrscheinlich schon bei Lebzeit des Crispus. Ganz bestimmt aber überschreitet die jüngste Münze diese Fundes nicht das Jahr 337, in diesem Jahre starb Konstantin der Grosse und Konstantin II. legte den Beinamen junior ab.

14 november 1862 - De regering heeft 22,000 thal. beschikbaar gesteld ten einde

Naspeuringen van Paul Theelen: Trier

opgravingen te bewerkstelligen te Trier, ter plaatse waar een Romeinsch paleis heeft
gestaan. Ten einde deze belangrijke ruïne, welke men hoopt te ontdekken, in haar
geheel voor de kunst te bewaren, is door de regering het omliggende terrein voor
70 korten tijd aangekocht. Nog in den loop van dezen winter zal een begin met de
opgravingen worden gemaakt.

9 februari 1874 Te Euern bij Trier was men bezig, den grond te effenen voor den bouw
eener nieuwe kerk. Men ontdekte een vloer van Romeinsch mozaiek, 14,5 voet in het
75 vierkant met schoone vierkleurige figuren.

2 november 1880 - Drie maanden geleden vond een ingezetene te Ermsdorf, in
Luxemburg, bij het uitgraven van een stuk grond ruim 7000 stuks Romeinsche munten. De
heer van Werveke, hoogleeraar aan het athenaeum en conservator bij het Muntkabinet
80 der Historische Vereeniging te Luxemburg, heeft ze schoongemaakt en in het kabinet
gerangschikt. Het zijn munten van de keizers Licinius I, Licinius den Jongere,
Konstantijn den Groote en zijne zonen Crispus, Konstantijn II, Constans I en Constans
II, alsook van de keizerinnen Theodora, Helena en Fausta, benevens eenige van
Alexander Severus, Maxentius, Claudius Gothicus, Maximianus Herculeus, Maximinus
85 Daza, Tranquillinus en Dalmatius.

10 april 1883 Dezer dagen heeft het museum te Trier eenige zeer merkwaardige
overblijfselen uit de grijzen voortijd ten geschenke ontvangen, gevonden in den bodem
bij Wasserbillig. Bij het aanleggen van een wijnberg in laatstgenoemde plaats heeft
90 men vele graven ontbloot. De meeste lijken waren verbrand en de overgebleven
beenderen in urnen geplaatst en aldus aan de aarde toevertrouwd. Rondom de menigte
urnen, welke hier zijn ontdekt, had men kalksteenvliezen gesteld. Daarenboven zijn
andere lijken begraven geworden. Zij waren nedergelegd op dakpannen; een dier lijken
had men geplaatst op 14 dakpannen, vormende als het ware een rustbed voor den
95 steenbakker - 't welk staat op dergelijke voorwerpen die gebruikt zijn tot den bouw
van een Romeinsch badhuis, opgedolven in St. Barbara te Trier. Er zijn voorwerpen van
gelijken aard, voorzien van 't zelfde merk gebezigd voor den bouw van het alleroudste
gedeelte van 't geen thans, maar in lateren tijd vergroot en uitgebreid, is geworden
de hoofdkerk van Trier. Hieruit volgt, dat deze graven moeten zijn gedolven tusschen
100 824-385.

29 augustus 1897 Een ontdekking. Men heeft te Trier, op een stuk grond van den
fabrikant Schabb, de overblijfselen van een Romeinsch huis opgegraven. Het is een
groot huis, dat met den voorgevel stond aan de voornaamste straat der stad (Augusta
105 Trevirorum), in den Romeinschen tijd. Men vond er o. a. een venster - het eerste, dat
nog ooit ontdekt werd in een Romeinsch huis - alsmede een zeer fraaien kleurigen
mozaïkvloer. Volgens deskundigen dagteekent het huis uit de eerste helft der 4de
eeuw, den bloeitijd van Trier onder de heerschappij der Romeinen.

2 september 1903 ROMEINSCHE OPGRAVINGEN IN TRIER. De regeeringswerkzaamheden in
Trier brengen dagelijks meer of minder belangrijke Romeinsche oudheden aan den dag.
In de Pfützenstraat stiet men op eene diepte van 2,5 meter op een met witten
kalksteen bevloerden uiterst soliden Romeinschen straatweg. De straat komt uit de
richting van den stadsschouwburg en loopt naar het Keizerpaleis. Bij deze gelegenheid
115 werd ook een groot aantal Romeinsche munten en "Keur-Triersche landmunten" gevonden.
In andere deelen van de stad bracht men goed bewaard geblevene bronzen vazen,
romeinsch huisraad en overblijfselen van terra-sigillata-schotels voor den dag. De
nieuw blootgelegde gedeelten van de Thermen completeeren het beeld dezer goed bewaard
geblevene bad-inrichting.

23 maart 1906 - In den Dom te Trier zijn bij het doen van herstellingen aan het
Westelijk Koor, op een diepte van twee meter onder den vloer groote Romeinsche
mozaïeken voor den dag gekomen.

25 februari 1925 Trier als residentie der Romeinen.
Voor het Natuurkundig Genootschap heeft dr. Loeschcke uit Trier gisteren gesproken
over Trier als Romeinsche Residentie. Eenige tientallen jaren vóór Christus was het
aldus spr., dat Keizer Augustus de stad Trier stichtte. Voor dezen tijd was in dat
gebied van de Moezel nog geen stad of plaats. De bewoners woonden boven in de bergen
130 en verscholen zich bij een

22 juni 1931 SCHATGRAVERS

[...] Een dergelijke vondst deed ongeveer 30 jaar geleden burgemeester Britz uit Dockscheid bij Maxweiler in den Eifel. Bij het ploegen stiet hij op een groote verzameling munten, zilveren en koperen muntstukken. De munten droegen o.a. de beeltenis van keizer Constantijn den Groote en de H. Helena. De vondst bevindt zich thans in het provinciaal museum van Trier. De gevonden munten zijn waardevolle getuigenissen van het verleden van het land.

12 oktober 1931 Het Deutsche Delphi.

Onder dezen titel heb ik voor eenige maanden reeds eenmaal een artikel geschreven. Thans zijn weer nieuwe bijzonderheden bekend geworden. Totnogtoe was men van meening, dat de Romeinsche keizer Augustus de stichter was van de stad Trier. Door uitgravingen in 't Altbachdal is men echter tot een andere meening gekomen. Men heeft daardoor zekerheid verkregen, dat Trier reeds vóór de Romeinsche overheersching bestond. Cultuurlagen van vele duizenden van jaren liggen hier over elkaar. Het was gebruik bij de Romeinen, om de oude cultuurplaatsen der onderworpen volkeren tot de hunne te kiezen. Buitendien had Trier 'n buitengewoon gunstige geografische ligging, daar de militaire wegen van Parijs en Reims en van Lyon over Metz hier tezamen kwamen en naar Keulen en Mainz verder gingen.

Met alle luxe van den keizertijd werd Trier als handels- en bestuurscentrum der Romeinsche provincies België en Boven- en Neder-Germanië aangelegd.

Na de verdeeling van 't Romeinsche wereldrijk in een westelijk en oostelijk deel, verhief keizer Diocletian in 't jaar 286 deze stad zelfs tot een keizerlijke residentie, vanwaar uit 't geheele westelijke rijk, insluitend Spanje en Brittanje, geregeerd werd.

Trier werd dus een der grootste steden van 't Romeinsche keizerrijk en 't verkreeg de geweldige bouwwerken, die uit dien tijd op Duitschen bodem aanwezig zijn. Hoewel deze bouwwerken later verwoest werden, geven de overgebleven resten nog een duidelijk blijk van hun vroegere beteekenis.

In de laatste jaren zijn fundamenteen gevonden van groote Romeinsche gebouwen en paleizen, die alle langs een hoofdstraat lagen. Men denkt nog 't keizerlijke paleis, de universiteit en de talrijke tempels der Romeinsche godheden te vinden.

Deze tempelstad kan men vergelijken met 't nationale heiligdom der Grieken, Delphi, dat ook een heilige stad was met een groot aantal prachtige tempels, priesterwoningen en een theater. Met dit onderscheid, dat in Delphi 't meeste uit marmer vervaardigd was. Ook had men in Delphi het wereldberoemde orakel van Apollon. Een massa meesterwerken der kunst werd hier bewaard, geschenken van alle volken, steden en koningen der oude wereld.

Reeds vóór 50 jaren werd bij den aanleg van een spoorlijn naar Saarbrücken en Metz een aantal afgodsbeelden gevonden, alsmede sternes met inscripties. Toen in 't jaar 1924 op dezelfde plaats een straat aangelegd zou worden, begon prof. Siegfried Loerschke van 't provinciale museum in Trier den bodem te onderzoeken. Hij deed ontdekkingen, die als de grootste sedert tientallen van jaren op Duitschen bodem genoemd kunnen worden. Het gaat om de ontdekking van een geheele "heilige stad", een groote verzamelplaats van tempels, binnen de ringmuren van de Romeinsche keizerresidentie.

Totnogtoe heeft men niet minder dan 60 tempels en kapellen, een theater, woonhuizen, groote zuilenhallen, waterleidingen, bronnen en kleine bouwwerken bloot gelegd.

Onze kennis van den godendienst der Romeinen werd daardoor aanmerkelijk vermeerderd. Men heeft gevonden, dat ook de oude Treveren in historische tijden godenbeelden in diergestalte vereerden. Zoo vond men het beeld van een watergod in stiergestalte. Dierengestalte en menschengestalte zijn in twee andere gevonden afgodsbeelden verworden, doch het dier is daar reeds 't dienende deel. Dit geldt voor den rijdenden Jupiter of Wode, den Germaanschen hemelsgod en voor de beschermpatrone der paardenfokkerij Epona, die hier reeds als paardrijdster en niet meer als paard vereerd wordt.

Voorts werd een afgodsbeeld gevonden, dat den moederlijken zegen voorstelt. In 't eene geval zat deze godin in een leuningstoel bij den ingang van den tempel en hield een korf met vruchten op den schoot, in een ander geval droeg ze een diadeem op 't hoofd en een gevulde koorn in den linker arm. Twee kleine kinderen legden hunne armpjes op den schoot hunner moeder.

In een tempelkelder vond men ongeveer honderd figuren, die godinnen voorstelden. Het prachtigste echter dat gevonden werd, was 't beeld van een jonge moeder, die haar kind op de armen droeg.

Ook mannelijke afgodsbeelden werden gevonden. Onder meer bijv. de Deus Vertumnäs. Dezen god werden in historische tijden nog menschenoffers gebracht.

12 december 1933 [...] In het jaar 1825 zocht een boer, uit het naburige dorp
200 Fliessem naar steenen en tegels van het oude bouwwerk, om die – volgens een algemeen
gebruik – voor zijn eigen huis te bezigen, toen hij onverwacht op een mozaïek-vloer
stootte. Hij sprak over zijn vondst en weldra trok deze vondst de algemeene aandacht.
De eerste uitgravingen geschieden door den heer Malegoux uit Bitburg, door het
205 Genootschap voor nuttig onderzoek en door de regeering van Trier. [...] Een
merkwaardige vondst werd voor jaren gedaan door een boer, die zijn ploeg, met twee
paarden bespannen, over zijn land leidde. Plotseling geschiedde er iets onverwachts:
het leek of de aarde zich opende om het geheele gespan te verzwelgen. De paarden
zakten weg in den grond en het bleek, dat zich onder den akker een gemetseld gewelf
210 bevond, dat bij de Romeinsche bezitting Otrang behoorde. Het kostte heel wat moeite
om de paarden weer uit den diepen kuil omhoog te halen. De boer vond twee prachtige
gouden bekens, elk met een 30 C.M. lang voetstuk. Hij deed deze vondst ten geschenke
aan den kunstzinnigen koning Friedrich Wilhelm IV van Pruisen, en ontving daarvoor 24
taler.

215 25 december 1934 TEMPELKWARTIER TE TRIER

Groote archaeologische werken. Het heele kwartier blootgelegd. Via archaeologica.
Een Duitsche medewerker schrijft ons:
Men heeft thans definitief besloten het oude Romeinsche tempelkwartier in de stad
Trier, Augusta Treverorum, het Duitsche Delphi, zooals men wel eens zegt geheel en al
220 bloot te leggen. Zooals men weet is deze stad, wellicht de oudste van Duitschland,
oorspronkelijk een nederzetting van de Treveri, een Gallischen stam; in de derde eeuw
is zij de zetel geweest van Romeinsche keizers, en onder keizer Constantijn I zelfs
de metropolis van een der vier praefecturen van het groote Romeinsche rijk.
Het groote werk waartoe men thans heeft besloten, zal in vier à vijf jaar worden
225 voltooid. De kosten hiervoor zullen worden opgebracht door den Pruisischen staat, het
"Rheinische Provinzial Verband" en de "Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft";
de "Römisch Germanische Zentral Kommission" te Frankfort zal de kosten dragen van de
groote publicatie over de resultaten van opgravingen. Dit werk is reeds gedeeltelijk
verschenen en zal nu eveneens worden voltooid.
230 Overigens zal het geheele tempelkwartier in den geest van een openluchtmuseum naar
ontwerp van den stedenbouwkundige Schmidt uit Trier ook voor het publiek toegankelijk
worden gemaakt. Den mooisten tempel zal men weer opbouwen; ook zal men zorgen dat
daarvoor gunstig gelegen uitkijkplaatsen een karakteristiek overzicht over dit
oeroude tempeldomein van Trier verleen.

235 7 februari 1936 LEZING VAN PROF. DR. S. LOESCHCKE.

Voor het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde trad gisteravond
245 als spreker op prof. dr. S. LOESCHCKE, archaeoloog te Trier, met als onderwerp:
"Sieg der nordischen Kraft über römische Weltmacht an Rhein, Donau und Mosel".
Spreker wees er op, dat het Rijngebied in den tijd, toen de Romeinen er kwamen, door
Kelten en Germanen was bewoond. De Germanen waren er pl. m. 1300 v. C. gekomen; de
Kelten, ook een "Nordisch" volk, woonden er vroeger alleen. In het Oosten van
250 Duitschland bevonden zich toen de niet aan de Germanen verwante Illyriërs. Uit de
onderzoekingen van Nederlandsche, Belgische, Duitsche, Scandinavische en
Oostenrijksche navorschers is gebleken, dat omstreeks 400 v. Chr. de Germanen heel
Nederland, 't grootste deel van België en Noord-Duitschland bewoonden. De Kelten
werden naar 't Zuiden en vooral naar 't Westen (Frankrijk) gedrongen. Ook vermengden
255 Kelten en Germanen zich. De Illyriërs verdwenen geheel uit het gebied. Spreker
herinnerde aan de vele als forten versterkte bergen in Moezel en Rijnstreek en
memoreerde, hoe Caesar voor Rome het hedendaagsche Frankrijk heeft veroverd. Onder
hem en tegen den tijd van Christus' geboorte, onder Augustus, kwam het Rijnland aan
de beurt. Van pl. m. 50 v. Chr. tot 450 n. Chr. stand [stond] dit land onder
260 Romeinsche heerschappij. Keizer Augustus, de grootste der Romeinsche Keizers, liet
zijn troepen Germanië binnendringen. Alle bergforten werden door de Romeinen
veroverd. Aan den Donau streden later Trajanus en Marcus Aurelius, die zulke
bestormingen in monumenten hebben laten vereeuwigen.
Geen enkel volk had den Romein weerstand kunnen bieden; consequent voortwerkend, had

265 hij rijk voor rijk, land voor land veroverd. Als levende muren drongen de
legionairen, met hun naast elkaar gehouden schilden, voort. Op de Deutsche bergen
liggen nog de reusachtige puinhoopen van de Keltische en Germaansche muren, die door
de Romeinen veroverd waren. In het tegenwoordige Nederland waren toen de Batavieren,
270 in België de gemengd Germaansch-Keltische Nerviërs. De Romeinen stichtten de
provincies Boven- en Neder-Germanië en bouwden aan de Moezel Trier (Colonia Augusta
Treverorum), de stad der Trevieren. Aan den Rijn werden de tegenwoordige steden als
vestingen tegen de Germanen gesticht, daaronder ook Nijmegen. In deze vestingen
stonden de legionairen met de troepen uit de onderworpen volken, waarbij de Trevieren
als cavalerie dienst deden. Talrijke vondsten uit Rijnland en Eifel geven hiervan en
275 van het uiterlijk der Germanen, met hun lange baarden en dito broeken, die de
verbazing der Romeinen opwekten, een beeld. In het jaar 9 na Christus riep Augustus
drie groote Romeinsche legioenen bijeen, om den Rijn te rukken. De Romeinsche vloot
moest de Elbe opvaren, want het geheele land tot de Elbe en de Donaubocht moest
Romeinsch worden. Men kent, den afloop: De drie legioenen en hun hulptroepen werden in
280 den slag in het Teutoburgerwald door Arminius (Hermann) met zijn Sicambren en andere
stammen vernietigd. Zelfs de vaandels, de adelaars, gingen verloren aan de barbaren,
de Germanen. Daarom staat met recht Hermann's beeld in het Teutoburgerwald en zegt
tot ieder: "Wee hem, die naar Germanië grijpt, als Germanië eensgezind is". Ondanks
alle pogingen, den smaad uit te wisschen, bleef het Germaansche land ten Oosten van
285 den Rijn vrij. De Parthen hadden voor 't eerst de Romeinen geslagen; Germanië echter
maakte voorgoed aan hun voortdringen een eind. In de Germanen moet een innerlijke
kracht gewoond hebben, die dit tot stand bracht. Honderd jaar lang had Rome noodig om
op zijn verhaal te komen: eerst toen wist het in 't Zuiden van Deutschland, waar
Kelten en Germanen samen woonden, vasten voet te vatten. Men wilde nu van 't Zuiden
290 af opdringen, want in 't Noorden, waar de Batavieren en de krijgshaftige Friezen
woonden, ging het niet zoo gemakkelijk. De Romeinen bouwden een grooten grensmuur met
76 kasteelen en 170 wachttorens tegen de Germanen. De Baalburg, nu weer opgebouwd,
was één dezer kasteelen. Op de Trajanus-zuil te Rome zijn de alarmtorens en andere
versterkingen, de alarmsignalen op de limes germanicus afgebeeld. De opstandige jonge
295 Germanen werden met halsboeien aan een zuil vastgebonden of hals aan hals geketend
als slaven. De Trajanuszuil vertoont circa 2500 menschelijke figuren, alle de
krijgsdaden des Keizers vereeuwigend. Marcus Aurelius overschreed den Donau en bouwde
daar zijn vestingen en kasteelen. De Romeinen verwonderden zich er in dezen veldtocht
over, dat de Germanen in de veldslagen de gewonden en zelfs de dooden zochten te
300 bergen. De beelden op de Romeinsche zuil geven deze voorbeelden van Germaansche trouw
weer. De Germaansche aanvoerders werden, aldus ging spreker voort, na hun nederlagen
man voor man onthoofd, om den stammen schrik aan te jagen. Zoo werd Dacië aan den
beneden-Donau veroverd. Het moest als alle onderworpen landen schatting op schatting
gelasten. Ten slotte werd de betaling geweigerd en de Keizer ging zelf naar Dacië om
305 te zien wat er aan de hand was. Een der opstandelingen voerde voor allen het woord,
want hij had aan de beweging den stoot gegeven. Hij weigerde den eed te hernieuwen;
het parool was: liever nieuwe oorlog dan knechtschap. Helaas bevond zich een verrader
onder de hoofden, een Daciër, wiens stam het eerst de vlucht nam. Opnieuw zegevierden
de Romeinen; zij doodden de mannen; de vrouwen, die hun kinderen tot het laatst
310 beschermden, werden meegevoerd!
In waarheid, aldus spreker, zijn de beelden op de zuil in Rome niet slechts een
verheerlijking der Romeinsche glorie, maar vooral, ofschoon zoo niet bedoeld, een
loflied op Germaansche moed en trouw. Een deel der oude mannen, vrouwen en kinderen
wist zich in steengroeven en holen te bergen. De innerlijke kracht der vrouwen zou in
315 de kinderen, in de nieuwe generatie voortleven. Deze generatie nam Dacië terug,
veroverde de limes germanicus. De Germaansche stammen vielen Gallië binnen en
vernietigden tal van steden en dorpen. Ook Trier werd verbrand, — zooals spreker zelf
bij zijn opgravingen gebleken is. Rome was echter zóó geweldig sterk, dat alleen het
land rechts van den Rijn vrij bleef: het gebied ter linkerzijde van de rivier werd
320 nog vaster aan het Rijk gesmeed. Trier werd een der grootste steden en honderd jaren
lang de zetel van een keizer of kroonprins.
Van de versterking is nog zeer veel overgebleven, dat als 't ware onverwoestbaar was.
Reusachtige baden werden aangelegd, groote werkplaatsen aan den rand der stad gebouwd
o. a. tal van pottenbakkerijen. In het Friesch Museum kan men z.g. Orpheus-schotels
325 bewonderen uit Zwitserland afkomstig, die op de vondsten in Trier gelijken.
Na de pauze behandelde prof. Loeschcke de voortbrengselen der pottenbakkerijen te
Trier; de oude Germaansche potten en vazen zijn zwart, de Romeinsche rood. Zoo
maakten de Trevieren ook in den Romeinschen tijd nog zwarte potten, de z.g.
Terranigra-potten, waarvan een prachtige collectie te Nijmegen wordt gevonden. Ook de
330 houten potten werden in klei nagebootst.

De Romeinen leerden de inheemsche bevolking steeds beter de techniek beheerschen. Er werden bekers, doozen en flesschen voor Moezelwijn gefabriceerd, die uit Trier langs den Rijn werden vervoerd. Op de flesschen kwamen ook drinkspreuken voor: O. a. "spaar het water; doe hier onvermengden wijn in." Een nòg in 't Moezeland geldig protest

335 tegen de Romeinsche gewoonte om met water gemengden wijn te drinken! Ook waren er in dien tijd al vazen en potten met het hakenkruis. Waarschijnlijk waren deze bedoeld als een teeken van Germaanschen afkeer jegens Rome. Spreker liet op het witte doek de afbeelding van een stuk leer zien, een vaandel tusschen twee hakenkruizen voorstellend. Volgens hem wellicht een symbool der op hun Germanendom trotsche

340 Trevieren. Dezen waren verder bekend wegens hun goede gemeste varken en wolfabricage. Ook de paardenfokkerij was er hoog in eere. De Romeinen verstonden de kunst, inheemsche industrieën en culturen te hunnen voordeele uit te buiten. Reeds heel vroeg bloeide de wijnteelt aan de Moezel; niet Keizer Probos heeft ze ingevoerd, zooals wel verteld wordt; hij heeft slechts de eerste ondersteuning aan de

345 wijnbouwers gegeven, toen hun wijngaarden in de derde eeuw door de invallende Germanen verwoest waren. De wijn werd met typische, op Vikingbooten gelijkende Germaansche schepen vervoerd. In het land der Trevieren was niet Bacchus de wijngod, maar een baardige Germaansche godheid.

Men had er ook vaten, die de Romeinen van huis uit niet kenden.

350 Professor Loeschck vertelde, dat hij er in geslaagd is, te Trier de oudste tempelresten te vinden, tempels gewijd aan de inheemsche goden. Reeds 75 tempels en kapellen zijn bij de uitgravingen herkend. In het midden stond de door de Romeinen geëischte Keizertempel; daarnevens werden in tempels de Germaansche en Keltische goden vereerd. De Triersche tempelwijk was driemaal zoo groot als het tempelcomplex

355 van Delphi en tweemaal zoo uitgebreid als de Acropolis te Athene. Uit vondsten is gebleken, dat reeds lang voor de komst der Romeinen een nederzetting te Trier bestond. Trier is dus een oeroud cultuurland. De 500 jaren lange Romeinsche bezetting kon het oorspronkelijk inheemsche niet uitwisschen, evenmin als dat in Nederland mogelijk was geweest. Wel leerde men veel van Rome, o. a. het bouwen in

360 steen.

Er zijn nog verscheidene voorbeelden van overgebleven. Onder zeer vele Christelijke kerken liggen nog de oude heidensche tempels. Daarin werd de Gallische krijgsgod met drie hoofden afgebeeld; deze wijze van voorstelling werd later op de Christelijke drie-eenheid overgebracht, maar ten slotte verboden. Ook werd in Germanië en Gallië

365 de stierengod aangebeden; er is zelfs een legende, dat er bij Trier een gouden stierbeeld moet zijn. De stier was bij de Kelten de watergod: het groote bevruchtende element in de natuur. De Rijn werd wel voorgesteld als een god met twee stierhorens; men heeft dien ook op een steen onder de Notre Dame gevonden.

Deze stier was steeds vergezeld van drie vogels, drie kraanvogels. Spreker herinnerde

370 in dit verband eraan, dat vroeger in het volksgeloof de ooievaars de kinderen uit het water bij de ouders brachten. En nog altijd brengt de haas ons de Paascheieren. Oorspronkelijk beeldden de Germanen hun goden niet af; zij stonden daarvoor te hoog; hun godenvereering geschiedde in de natuur. Prof. Loeschcke deed uitkomen, dat de namen der Germaansche goden en godinnen, eveneens die der Romeinen nog in de namen

375 der dagen voortleven. Er is echter een groot onderscheid tusschen Freya, de moederlijke godin en Venus, die beiden haar namen aan den zesden dag der week gaven. Allerlei symbolen hebben de eeuwen getrotseerd. Nog heden ten dage dragen bijvoorbeeld de kinderen in het land van Trier om hun hals gelukbrengende hoorntjes. Aan de kust, in Nederland, werd als moedergodin Nehalennia vereerd, en zoo was het

380 overal in Germaansche landen. De Romeinen daarentegen vereerden de vrouw slechts als zinnelijke Venus, niet als de trouwe moeder. Hierin ziet men het groote onderscheid. Het inheemsche element, zoo besloot de hoogleeraar, was niet alleen met de wapenen tegen de Romeinen opgestaan, maar heeft hen ook op geestelijk, zedelijk gebied overwonnen. Spreker gaf een beeld van de Groote Volksverhuizing, toen het gebied

385 links van den Rijn van de Romeinen bevrijd werd en het wereldrijk onder de kracht der Romeinen bezweek. Geen enkel Germaan is Romaan geworden; dat hebben zij aan de Kelten overgelaten. Buiten de grenzen door de natuur gesteld, kon de Germaan echter ook geen nieuw rijk stichten; de onnatuurlijke grenzen van landen en volken hebben nimmer stand gehouden.

390

inval van vreemde volksstammen achter hun sterkten op de berghellingen. Met den inval der Romeinen weiden de bewoners uit hun schuilhoeken gehaald en aan het werk gesteld. Spr. vertoonde vervolgens zijn serie lantaarnplaatjes, aan de hand daarvan verder causeerende. Hij toonde Trier, zooals het was in den Romeinschen tijd, gelegen aan de

395 rechterkant van de Moezel, aan de andere zijde begrensd door hooge bergen. De stad was toen ongeveer even groot ais nu. Omstreeks 1550 evenwel had Trier nog maar de

helpt van de oorspronkelijke grootte, werd later uitgebreid en telt thans 60.000 inwoners.

400 Een beeld van Trier geeft een groot aantal oude, uit den tijd der Romeinen stammende bouwwerken, zooals de Dom, de stadspoorten en de enorme groote en prachtige baden. Eigenaardig is de aanleg van het stratennet, dat een rechthoekige snijding vertoont. De muren om de stad werden aangelegd tusschen 260 en 300, en waren voorzien van verscheiden poorten, de meeste ingericht als citadels.

405 Een der groote poorten, die, zij het ook gereconstrueerd, gebleven zijn, is de Porte Nigra, het prachtige bouwwerk, oorspronkelijk uit schitterende witte zandsteen opgetrokken, later zwart geworden in de loop der eeuwen.

410 De Porta Nigra bezit twee poortopeningen waarvan in ieder weer twee deuren, die van boven konden worden neergelaten. Het benedenste gedeelte van het gebouw had geen openingen, dat was met het oog op den vijand; doch uit de boogramen van de eerste verdieping en uit de tweede kon de aanvaller worden bestookt. In de groote brokken steen, soms 2 Meter lang, treft men op de plaats, waar ze door ijzer met lood waren samengevoegd, gaten aan. Deze herinneren aan den tijd der volksverhuizing, toen er groote behoefte aan lood was voor het gieten van kogels en men het gewenschte element

415 van de ijzeren banken der Porta Nigra haalde. Van het vroegere amphi-theater, althans van het bouwwerk er van, is jammer genoeg weinig meer aanwezig. Wel kan men nog duidelijk zien, waar de arena was aangelegd, want daar is nog een groot cirkelvormig terrein.

420 Toevalligerwijze is men iets naders gewaar geworden over de voorstellingen in de arena. In een der villa's van Trier, ook een gebouw van den Romeinschen tijd, werd een fraai stuk mozaïk-vloer blootgelegd, voorstellende verschillende afbeeldingen uit de arena. Men zag, dat er gevechten geleverd werden tusschen dieren, tusschen dieren en menschen, en ook tusschen menschen. De gladiatoren hielden hun intocht onder de tonen van het waterorgel, of van horens, waarvan men ook afbeeldingen vond in het mozaïk.

425 De Romeinsche brug wordt gedragen door stevige pijlers van basalt-lava. De oudste was dit niet, een houten brug verbond eerst de beide oevers der Moezel.

430 De groote ruïnes van Trier herinneren aan de grootheid van het verleden; het grootste bouwwerk was vroeger wel het Romeinsche bad. De zalen, die men hierin aantreft, zijn zoo ruim, dat in één er van de gansche Porta Nigra schuil kan gaan. Een bad-gebouw als toen kennen we niet meer; men vond er een geheele opeenvolging van warm- en koudwater bassins, kleed- en massage-vertrekken. De bezoeker onderging zorgvuldig elke bewerking, die bij het bad hoorde. Het laatste bassin bevatte koud water, waar men tot de normale temperatuur kon terugkeeren.

435 Onder het geheele gebouw waren kelders aanwezig met dubbele zoldering, waardoor het mogelijk was de bassins en de kleedkamers, maar vooral het massage-vertrek, waar de badgast moest uittranspireeren, van anderen te verhitten. De tegenwoordige Evangelische kerk en de vroegere Dom zijn eveneens bewaard gebleven.

440 Spr. vertelde nog op welke merkwaardige wijze de Porta Nigra tot een kerkgebouw werd gereconstrueerd, n.l. door tegen het benedenste gedeelte een grooten aarden wal op te werpen, waardoor de le étage gelijkvloers kwam. Naast de vroegere toren, werd er nog een tweede, hoogere, gebouwd en als men het reconstructiebeeld ziet, vermoedt men niet daarin de oude Porta Nigra, zoo groot is de verandering.

445 Na de pauze vertelde spreker hoe de Romeinsche mythologie zich vermengde met die der Germanen, dat hebben gevonden overblijfselen duidelijk bewezen. De door de Germanen vereerde god Martis werd door de Romeinen voor Mars gehouden, wat onjuist was. Martis was dezelfde god als Lenus.

450 Van de "Muttergottheiten" zijn vele beeldjes gevonden; de vrouw werd afgebeeld als de moeder, de verzorgster van de dieren en de vruchten des velds.

455 Te Beetgum In Friesland, vervolgde spr., is ook zoo'n moedergodsbeeldje gevonden, en wel van Hludana [Heudana, Kludaux?], de godin der visscherij. Nog meerdere beelden en reliefwerken herinneren aan de vroegere grootheid van Trier als middelpunt van Romeinsche cultuur.

460 Spr.'s lezing werd met aandacht gevolgd, wat begrijpelijk was, want hij sprak op vlotte en vaak geestige wijze.

465 De voorzitter van het Natuurkundig Genootschap, prof. H. J. Backer sprak een woord van dank.

10 augustus 1940 Munten uit den tijd van Konstantijn den Groote.

460 De opgravingen a. d. Kruisstraat-N. Lindestraat-Corlovallumstraat te Heerlen hebben dezer dagen tot een belangrijke ontdekking geleid. Nabij den grooten verwarmingsoven, welke langzaam bloot komt te liggen, zijn thans munten gevonden uit den tijd van Konstantijn den Groote. Dit is van groot belang, omdat verscheidene historici - o.a.

Holwerda en Peters — van meening waren, dat ca. 250 na Chr. in Z.-Limburg geen Romeinen meer gevestigd waren en het land een nagenoeg geheel verlaten woestenis zou zijn geweest. Deze muntenvondst logenstrafte nu die theorie, daar de verblijfperiode der Romeinen met minstens 100 jaar wordt verlengd tot ±350 jaar na Chr. De vindsters van deze munten, o.w. de bekende archaeoloog dr. Becker uit Beek (L.), hellen thans over naar een theorie, dat er wellicht nu ook vondsten gedaan zullen worden uit den vroeg-christelijken tijd. Tijdens Konstantijn den Groote werd nl., zooals bekend, in 313 bij het Edict van Milaan, aan de Christenen godsdienstvrijheid verleend. Het is daarom zeer waarschijnlijk, dat er in Z.-Limburg omstreeks het jaar 350 Christenen zijn geweest en dat dus van deze wellicht ook eenig overblijfsel gevonden zal worden.

23 april 1942 DE ROMEINSCHE MUURSCHILDINGEN VAN TRIER

De "Nationalzeitung Essen" bevat een uitvoerig verslag over de groote archeologische vondsten van Trier, die men heeft gesignaleerd als de oudste Pompejaansche muurschilderingen op Duitsche bodem. Om onze lezers een overzicht te geven over die ontdekkingen, laten we hier een uittreksel volgen. In 1920 werd bij uitgraving van een wijnkelder een archeologische ontdekking gedaan, waarvan de volle beteekenis niet onmiddellijk werd beseft en die daarom bijna twintig jaren bleef liggen, eer de wetenschap er zich ex officio mee bemoeide. De leider van het Rijnlandsche Landsmuseum in Trier, prof. dr. von Massow, de hersteller van het Pergamonaltaar te Berlijn, die destijds daar assistent was, begon zich onmiddellijk aan die taak te wijden, toen hij directeur van 't museum was geworden. Geborgen werden indertijd meer dan honderd kisten met fragmenten van oude Romeinsche muurschilderingen, die volgens de huidige stand der wetenschap omstreeks het jaar 100 na Chr. gedateerd worden. Men slaagde er in een reeks aanmerkelijke gedeelten te restaureeren en constateerde, dat de schilderingen zeker uit slechts twee vertrekken afkomstig zijn. Tot op zekere hoogte kon ook reeds het decoratieprinciep worden vastgesteld. Het eerste vertrek is door verticale strepen van ½ meter breedte in een reeks rechthoekige velden ingedeeld, die een dubbele omlijsting hebben, van buiten blauwgroen, van binnen geelrood. De verdere indeeling is nog niet ontdekt. Daarentegen is de decoratie van de horizontale strepen volkomen duidelijk. Deze zijn met kandelabers versierd, uit een groene kelk met donkerroode voet, die er uitziet als een roemer, groeit de kandelabersteel op. De voet van de kelk wordt geflankeerd door twee groene pantsers, op de kelkrand staan roode steenbokken, op een middenvlak springen gevleugelde amoretten met bloemenmandjes en op het boven afsluitende vlak staat een damhert. Deze fantastische groep wordt door twee tritons omhooggeheven. Een andere kandelaber heeft een soortgelijke groepeering, maar in plaats van steenbokken blauwe vogels, in plaats van amoretten, roode kruiken met ooren en in plaats van het damhert een sphinx. Allemaal voorstellingen, die, wat vlotheid en kleurenpracht betreft, voor geen prachtstuk uit Pompeji onderdoen. Onmiddellijk boven het damhert sluit een vierkante schilderij aan, die den held Hercules verzinnebeeldt, met de linker de hydra worgend, de rechter opheffend om met de knots te slaan. Het tweede vertrek moet nog grooter en kostbaarder beschilderd zijn geweest. Het meest in 't oog vallende gedeelte is een Apollo in halve levensgrootte, de bovenste helft naakt, de onderste bekleed met een schitterend blauwe mantel. Hij leunt op de lier aan zijn linkerzijde en laat de rechterhand op zijn hoofd rusten. Onder hem hangt een groote bronzen decoratieschijf met een blauwe kop in 't midden; van die schijf gaan slingers uit, die zich verliezen in de omgevende architectuur.

Het meest verrassende is een grootere groep, die een monumentale driehoek vóór een tabernakel vertoont. Op het balkwerk drijft een Amor met zweepslagen een span zeepaarden voort, en in het tabernakel verschijnen weer overblijfsels van verdere architectuurdeelen. Een ander mooi fragment vertoont tusschen blauwe zuilen onder paars balkwerk een laurierboom. Dat zou doen vermoeden, dat dit vertrek voor eeredienst gebruikt werd; immers alles schijnt te draaien om Apollo, wiens heilige dieren, gereedschappen en boomen hier te vinden zijn. Omtrent de compositie van het geheel tast men nog in 't onzekere. Toch is de verdeeling van de muur in drieën reeds gegeven: een bovenverdieping, waarin de bij de uitgraving gevonden zwarte plint met gele tusschenvelden. Op de zwarte vlakken zijn overigens planten geschilderd.

Voor de afzonderlijke motieven, maar ook voor grootere complexen kon prof. dr. van Massow wijzen op verrassende overeenkomsten uit Pompeji. Nog dient vermeld, dat de kwaliteit van de Triersche schilderingen weliswaar door verweering gedeeltelijk sterk heeft geleden, oorspronkelijk echter voortreffelijk moet zijn geweest. Toch verschilt ze in details van Pompejaansche stukken, in zoover ook bij deze kunstwerken het provincieele binnen de Romeinsche rijkskunst duidelijk kan worden onderscheiden van de klassieke werken van 't Zuiden.

Naspeuringen van Paul Theelen: Trier

530 11 februari 1943 Archeologische vondsten in Trier.
- In een voordracht in de "Gesellschaft für Nützliche Forschungen" sprak, volgens de
"Frankfurter Zeitung", de directeur van het Landesmuseum te Trier, prof. dr. van
Massow over de in den loop van 't laatste jaar binnen het stadsgebied van Trier
gedane archeologische vondsten. O.a. vond men er een mozaïek ter grootte van 3,40 op
535 3,90 meter, in stijl en techniek nauw verwant met het Neningse mozaïek en
vermoedelijk evenals dit afkomstig uit het einde der tweede eeuw na Christus. Zijn
bizondere beteekenis ligt in de omstandigheid, dat hier alle negen muzen zijn in
beeld gebracht. Verder stiet men op het muurwerk van een Romeinsche zaal van 10,60 op
540 7,20 meter, eveneens belegd met mozaïek. Boven die zaal bevond zich middeleeuwsch
metselwerk met Romaansche muurschilderingen. Bepaald een sensatie waren de vondsten,
gedaan ten noorden van het amphitheater. Wel wist men reeds uit schriftelijke
overleveringen, dat in den Romeinschen tijd te Trier een circus had bestaan, die in
een lofrede op keizer Constantijn in 310 werd gelijkgesteld met de circus maximus te
545 Rome. Terwijl men evenwel totnutoe aannam, dat die circus gelegen was op het
tempel terrein in het dal van de Altbach, meent prof. von Massow op grond van de
jongste ontdekkingen, hem te moeten zoeken in de Triersche stadswijk Gartenfeld.
(E.K.B)

2 november 1943 Sensationelle Funde im Raum von Trier
550 Ein Quellheiligtum de Treverer entdeckt
Trier, 2. November.
Trier hat schon mit vielen und überraschenden Bodenfunden aufwarten können. Letzthin
konnte die wahrscheinliche Auffindung des trierischen Circus maximus und eines
hervorragend erhaltenen Musenmosaiks bekanntgegeben werden. Nunmehr kündigte der
555 Direktor des Rheinischen Landesmuseums, Professor Dr. von Massow, aufsehenerregende
Berichte an über die geradezu "umstürzenden Grabungen" vor dem Trierer Dom und über
die Funde von "Unmengen von Resten antiker Wandmalerei", die auf dem Palastplatz in
Trier wieder aufgedeckt werden konnten und mit deren Erforschung und Zusammensetzung
man seit einigen Monaten eifrig beschäftigt ist. Diese antiken Funde werden nach
560 Angaben Dr. von Massows das bisher auf diesem Gebiet Bekanntgewordene weit in den
Schatten stellen, den Vergleich "mit den Schätzen Pompejis" aushalten und auf jeden
Fall das Grossartigste darstellen, was bisher nördlich der Alpen und besonders auf
deutschem Boden ausgegraben wurde.
Weiter konnte Professor Dr. von Massow Kenntnis geben von der Auffindung eines
565 Quellheiligtums der Treverer im Idarwald im Bezirk Simmern. Zunächst entdeckte man
bei Arbeiten an einer Wasserleitung mitten im Hochwald einfache, behauene Platten.
Dann ergab sich schliesslich der Grundriss eines Tempels, der eine beachtliche
Ausdehnung aufwies und offensichtlich ein Landesheiligtum gewesen sein muss, also ein
570 uralter Wallfahrtsort der Treverer. Der Altar befand sich ausserhalb des Tempels,
während das Standbild des dort verehrten Gottes im Inneren der Anlage seinen Platz
hatte, und zwar mit dem Blick durch das Tempeltor hinaus auf den Altar. In der Quelle
des Heiligtums wurden zahlreiche Beigaben und Weihegaben in Gestalt von Tonfiguren
und Bronzestatuen gefunden. Die Münzen des Trajan, Hadrian und der jüngeren Faustina
575 lassen eine Datierung von 100 bis 150 n.d.Zw. zu. In diesem Heiligtum wurde weiter
das Standbild eines heiter lächelnden Apollo entdeckt. Die wichtigsten Standbilder
des Heiligtums waren jedoch ein überlebensgrosser Apollo, von dem nur Bruchstücke
geborgen werden konnten, und ein Standbild seiner Gemahlin, der Treverergöttin Sirona
- ein überaus wertvoller und wohl einmaliger Fund. Es handelt sich dabei um ein
Überlebensgrosses Hochrelief vor einer Steinplatte, die einer Sessellehne ähnelt. Die
580 Göttin ist in ein faltenreiches Gewand gekleidet, mit Mantel und Diadem, und hält
eine Schlange, die ein Ei in einem Gefäss ausschlürft, das sie ihr darbietet. Diese
Darstellung der Fruchtbarkeit gibt übrigens auch die Erklärung zwei Metzger Bildwerke
aus Sainte Fontaine. W. L.

585 5 november 1943 OUDHEIDKUNDIGE VONDSTEN BIJ TRIER EN IDARWALD.
O.a. tempel uit Romeinschen tijd.
BERLIJN, 4 Nov. (S. P. T.). - Te Trier en Idarwald heeft men in de laatste maanden
opzienbarende opgravingen gedaan, die alle tot dusver behaalde resultaten van het in
Duitsland door opgravingen ingestelde onderzoek naar de Romeinsche oudheid verre in
590 de schaduw stellen. Prof. dr. von Massow, de directeur van het "Rheinische
Landesmuseum" te Trier, vergelijkt de vondsten met de schatten van Pompeji en noemt
ze de verbluffendste resultaten van opgravingen ten Noorden van de Alpen. Bij
werkzaamheden ter bescherming van den Dom te Trier ontdekte men de fundamenten van
een groote basiliek uit de vierde eeuw. Op het Domplein, bij den aanleg van

600 schuilkelders, stiet men op Romeinsche woonhuizen uit het begin van de vierde eeuw. Keizer Constantijn had hier zijn regeeringszetel laten oprichten en tot dat doel eenige reeksen huizen doen afbreken. In de resten van deze huizen ontdekte men een buitengewoon groote hoeveelheid antieke wandschilderingen, die waarschijnlijk uit de tweede eeuw stammen.

600 Een derde, niet minder sensationeele vondst, heeft men te Idarwald gedaan. Toen men hier nieuwe pompen wilde aanleggen, ontdekte men een "bron-heiligdom" uit den Romeinschen tijd, dat voor de inheemsche bevolking bestemd moet zijn geweest. Daarop heeft men verder gegraven en den omtrek van een grooten tempel blootgelegd, wat van de ontgraving een der schoonste vondsten van deze eeuw beteekent.

605 15 augustus 1944 MANNHEIM EN TRIER AANGEVALLEN.
Bij gesloten wolkendek.

610 BERLIJN, 14 Aug. (Interinf). – Formaties Anglo-Amerikaansche bommenwerpers hebben vandaag weer van de boven Zuidwest Duitschland heerschende slechte weersomstandigheden gebruik gemaakt voor het ondernemen van terreuraanvallen op Mannheim en Trier. Bij een bijna geheel gesloten wolkendek wierpen zij hun brisant- en brandbommen herhaaldelijk volkomen lukraak op woonwijken randgemeenten en cultuurmonumenten. De Duitsche Jagers werden door de ongunstige weersomstandigheden buitengewoon belemmerd. Slechts een deel van de op het alarmsein gestarte eskaders kwam in contact met den vijand. Daarentegen bonden de in Zuid west-Duitsch gebied gestationeerde batterijen zwaar luchtdoelgeschut met een doeltreffend versperringsvuur den afweerstrijd aan tegen de Amerikaansche formaties. Ondanks de moeilijke omstandigheden slaagden zij erin, verscheiden viermotorige Amerikaansche bommenwerpers te vernietigen. Tot dusver is bericht ontvangen over het neerschieten van tien vliegtuigen.

620 Naar het Internationale Informationsbüro nader verneemt, hebben Amerikaansche bommenwerpers in Trier een bommentapijt gelegd midden tusschen de meest waardevolle cultuurmonumenten der oude stad. Volgens de tot dusver ontvangen rapporten werden daarbij o.a. de Dom, de basiliek, de Lieve Vrouwe-kerk en het keurvorstelijk paleis deels zwaar beschadigd of vernield. In de nabijheid daarvan bevinden zich geenerlei militaire of industrieele doelen.

630 4 juni 1951 De oude Romeinse Keizerstad Trier ontdekt uit het puin De Basilica zou oorspronkelijk zijn gebouwd als Troonzaal voor Constantijn de Grote NIEUW LICHT OP OVERGANGSPERIODE TUSSEN OUDHEID EN MIDDELEEUWEN
Al hebben de luchtbombardementen van de jongste wereldoorlog ook zestig procent van de bouwwerken van Trier vernield, al werden ook zo grootse en kostbare historische monumenten als de zgn. Basilica uit de tijd van keizer Constantijn de Grote met het daaraan grensende keurvorstelijk paleis uit de 17e en 18e eeuw en de vermaarde vroeg-
635 gothische Lievevrouwekerk (tussen 1235 en 1260 gebouwd) zwaar gehavend, andere, zoals het prachtige rococo nonnenklooster van St. Irmine volkomen verwoest, er is toch nog altijd genoeg behouden gebleven, dat ons aard en gehalte, zowel van het vóór-Romeinse als van het antieke cultuurgoed en zijn nawerking in later tijden uit eigen
640 aanschouwing kan duidelijk maken. Ja, men zou zelfs – met een scheut bittere humor – kunnen zeggen, dat de bombardementen tenminste deze ene goede kant hadden, dat zij, oude bouwwerken vernielend, veel oudere aan de dag brachten, die ons anders wellicht nooit bekend waren geworden. Daardoor hebben de bombardementen ons nieuw en hervormend inzicht verschaft in allerlei vraagstukken van kunst- en
645 cultuurgeschiedenis, in het bijzonder wat betreft de laat-Romeinse en vroeg-Christelijke kunst en de nawerking daarvan in de Middeleeuwen. Zó belangrijk bleken de vondsten, dat men in de week na Pinksteren een archeologisch congres te Trier heeft belegd, onder voorzitterschap van dr Kutsch van het Museum te Wiesbaden, om de wetenschappelijke wereld in de gelegenheid te stellen het ontdekte ter plaatse te beoordelen en tevens verschillende hiermede samenhangende onderwerpen te bespreken.

650 De onderzoekingen leidden tot uitkomsten, die volkomen verschillen van de opvattingen, die tot dusver golden omtrent de bouwgeschiedenis van deze twee indrukwekkende kerken. Zowel de grotendeels Romaanse Dom namelijk als het gracieuze middendeel der Lievevrouwekerk bleken te staan boven de overblijfselen van twee
655 enorme vroeg-Christelijke basilieken, welker bouw blijkens volkomen zekere muntvondsten, begonnen werd omstreeks 326, dus nog onder keizer Constantijn. Bijzonder opmerkelijk is de plattegrond van deze basilieken, die samen als het ware een dubbele kathedraal vormen. Tegen de westmuur van de aan de oostzijde gelegen brede dwarspanden of transepten en van de driebeukige kathedralen vond men een
660 aansluitende rechthoekige tribuna (altaarnis), ter weerszijden geflankeerd door

telkens twee kleinere vierkante ruimten, die als diaconicon en prothesis (sacristie-
 ruimten) zijn te verklaren een aanleg, die dus merkwaardigerwijs als een
 voorafspiegeling is van de latere Syrische en Ravennatisch vroeg-Christelijke
 665 basilieken. Men heeft enige moeite om zich te realiseren, dat Constantijn hier te
 Trier een zo geweldig complex als deze twee grootse basilieken deed verrijzen. In
 326, dus tegelijk met zijn St. Pieterskerk te Rome (vermoedelijk in 324 begonnen) en
 zijn Golgotha-basiliek te Jeruzalem. Men beseft dan welk een betekenis de in het
 vervolg Treveris genoemde stad kreeg, sinds zij, bij de verdeling van het Romeinse
 670 wereldrijk, in 286, door keizer Diocletianus I hoofdstad en residentie van Gallia was
 aangewezen en vooral sinds Constantijn als heerser van het Westromeinse rijk hier van
 306-316 bij voorkeur zetelde. De prachtlievende en zich van zijn roeping zeer bewuste
 keizer heeft zijn residentie tot evenknie van Rome willen maken. Hiervan getuigt ook
 de algemeen bekende zg. "Basilica van Constantijn", de in de nabijheid van het
 huidige Domcomplex gelegen rode bakstenen kolos, een karakteristiek voorbeeld van
 675 romeinse "zakelijke" architectuur. Bij een luchtbombardement op 14 Augustus 1944
 brandde het barok kerkinterieur volslagen uit; het Romeinse muurwerk echter hield
 ongeschokt stand, treffend bewijs voor de hechtheid dezer metseltechniek. Ook hier
 had overigens de ramp weer het gelukkig gevolg, dat men thans gelegenheid kreeg het
 bouwwerk nader te onderzoeken. In de eerste plaats kon met alle zekerheid worden
 680 vastgesteld, dat de strenge verticale werking van de in één vaart opschietende zware
 muurpijlers, oorspronkelijk op twee plaatsen onderbroken is geweest door onder de
 beide vensterzones omlopende galerijen, die dus als twee zware horizontale lijsten
 werkten. Tevens ontdekte men het verwarmingssysteem met de bekende Romeinse
 hypocausten. Men is tot het inzicht gekomen, dat wij hier te doen hebben, niet met
 685 een "basilica", maar met een "aula", de Constantijnse troonzaal, die de oostvleugel
 vormde van het keizerlijke paleiscomplex.

Aan de Oostelijke Moezeloever, dus aan de tegenovergestelde zijde van de stad, ligt
 het verwoeste St. Irmineklooster, dat wij reeds noemden. Hiervan bleven slechts
 enkele muren staan, maar, door de bommen "ontdaan" van haar barokke bepleistering en
 690 stucwerk, vertoonden deze weer Romeins metselwerk van rode zandsteen, doorlijnd op
 niet al te regelmatige afstanden, met telkens twee lagen baksteen. Men kon nu
 vaststellen, dat zij behoorden tot twee grote gebouwen, die de "Horrea" vormden,
 silo's waarin de voorraden der stad werden ondergebracht. Ook de Franken hebben later
 nog gebruik gemaakt van deze pakhuizen, die sinds de 7e eeuw tot nonnenklooster zijn
 695 ingericht. Tot de belangrijkste kunstwerken, die verder voor de dag kwamen, moeten
 wij bovenal de plafondschilderingen rekenen, die men, in stukken gebroken, aantrof
 onder de vloer van de besproken Constantijnse basiliek voorafgaande aan de
 tegenwoordige Dom. Volkomen enig in de kunstgeschiedenis zijn de hiertoe behorende
 borstbeelden van vorstelijke personen, als fresco geschilderd op een pleisterlaag,
 700 aangebracht tegen een vlechtwerk van naaldbomenhout. Tot deze borstbeelden behoort
 dat van een vrouw, waarin men op deugdelijke gronden de moeder van Constantijn, de H.
 Helena meent te herkennen. Men moet met de grootste belangstelling de publicatie van
 deze schilderingen, evenals die van een onder een verwoest woonhuis ontdekte,
 705 buitengemeen grote mozaïekvloer, met voorstellingen, die waarschijnlijk betrekking
 hebben op een geheime heidense cultus, in de naaste toekomst tegemoet zien.

Zo bleek dan uit de puinhopen van het tegenwoordige Trier de laat-Romeinse keizerstad
 Treveris voor ons te herrijzen, rijker en vollediger dan men ooit had kunnen
 vermoeden, centrum van antieke cultuur, waarvan de werking nog tot in de Middeleeuwen
 uitstraalde over Oost-Gallië en de Rijnprovincie. En hiermede raken wij dan aan het
 710 nog altijd duistere vraagstuk van de overgangperiode tussen "Oudheid" en
 "Middeleeuwen", dat in de slotzittingen van dit congres werd behandeld. In een
 voortreffelijk referaat over het voortleven van de Romeinse steden aan Rijn en Donau
 toonde dr H. van Petrikovits aan, hoe de Romeinse steden der 4e eeuw n. Chr. talrijke
 715 verbindingen naar de Middeleeuwse stad voerden, waarbij vooral de bisschopzetels,
 zoals Trier, de sterkste brug vormden. Dr K. Böhner besprak het vraagstuk van de
 continuïteit tussen Antieken en Middeleeuwen, gezien in de spiegel van de Frankische
 oudheden. Als besluit hield de Hamburgse hoogleraar prof. dr Aubin een magistraal
 betoog over "de vraag naar de grensscheiding tussen Oudheid en Middeleeuwen". Het
 tijdperk waarin zich deze scheiding voltrekt, omvat acht eeuwen: van Christus'
 720 geboorte tot Karel de Grote, een tijdperk vol van gewichtige, een nieuwe periode
 aankondigende gebeurtenissen. Deze alle kenmerken óf de betekenis van het Christendom
 als begin van een nieuwe tijd, óf de ondergang van de Antieke wereld, óf ten slotte
 de werking van het optreden der Germanen. Het jaar 476, toen Romulus Augustulus, de
 laatste keizer van het Westromeinse rijk werd afgezet en het imperium voor goed uit
 725 elkaar viel in Germaanse staten, is ongetwijfeld een grote mijlpaal, maar het is nog
 niet beslissend, en ook geen ander jaartal is van een volstrekt afgrenzende

betekenis. Aubin kwam tot het besluit, dat men een werkelijke scheiding op alle gebied kan vaststellen in de Merovingse tijd, omstreeks het midden van de zevende eeuw. Alles bijeen blijkt dit archeologische congres te Trier van buitengewone betekenis voor onze gehele Westeuropese cultuurgeschiedenis. Wat hier aan Romeinse en

730

FRANS VERMEULEN

735

foto's: DOM EN LIEVEVROUWEKERK te Trier uit het N.-W. gezien, vóór het bombardement van 1944

BASILICA (aula) van Constantijn de Grote vóór 1944 te Trier.

21 juni 1956 Ontmoetingen met de Treveri, de Romeinen en de vier Heemskinderen

740

[met enkele foto's van de schilderijen]

[...] Een merkwaardig contrast in het stadsbeeld vormen het zeer barokke bisschoppelijk paleis en de enorme Romeinse "keizerszaal"; men wilde de laatste een vleugel doen zijn van het eerste, maar het lijkt meer op een zich verdringen van twee totaal uiteenlopende wijzen-van-denken (en dus ook van bouwen). Zij vormen de

745

achtergrond van een prachtig park met bloeiende struiken en genietende mensen-op-bankjes. De "keizerszaal" – ten onrechte basiliek genoemd – werd zwaar beschadigd in de oorlog maar zal weer, ten koste van enorme financiële offers, hersteld worden. De

750

geweldige zaal – één onverdeelde ruimte – 60 meter lang, 27 meter breed en 30 meter hoog, was in de vierde eeuw onzer jaartelling de grootste ruimte van Noordwest Europa. Onder de vloer waren houtskoolvuren, waarvan de warmte door de muren naar boven werd geleid. Voor deze verwarming was de zaal in drie apart te bestoken sectoren verdeeld. Aan het einde van de zaal maakte de muur een half ronde boog, de apsis, daar was de keizer in al zijn majesteit gezeten en zij die hem kwamen

755

begroeten – de gezant van een ver land, de verslagen vorst van een overwonnen volk, de hem hulde brengende onderdanen – zij moeten zich wel zeer nietig gevoeld hebben bij het doorschrijden van die overweldigende ruimte, die de afstand tussen hen en hun machtige keizer tot een adembenemende reize deed worden.

Plafondschilderingen

760

Maar het allerschoonste temidden van de eindeloos vele kostbaarheden, die Trier aan de bezoeker kan laten zien, zijn wel de plafondschilderingen, die... 1500 jaar geleden werden gemaakt, die slechts... enkele jaren op hun plaats bleven en die na de oorlogsverwoestingen in meer dan... 50.000 fragmenten zijn teruggevonden en nu door mensenhanden met eindeloos veel geduld als een reusachtige legpuzzel worden

765

samen gevoegd! Op de plaats waar nu de dom staat, moet een keizerlijk paleis zijn geweest en het plafond kwam uit een der paleiszaalen. Kort na het aanbrennen hiervan is het paleis afgebroken – men kan dit o.a. dateren op de vrouwenmode van die tijd – en deed keizer Constantijn, die voor de christianisering van zijn rijk zoveel heeft betekend – een kerk bouwen. De schilderijen, die door hun kort bestaan niet hadden

770

geleden kwamen in prachtige staat – hoewel dan geheel in kleine stukjes – uit de grond tevoorschijn. Het plafond moet bestaan hebben uit vierkanten, die om en om spelende engeltjes (putti) en portretten voorstellen. Enige van deze vierkanten zijn nu weer hersteld en men kan de indruk moeilijk weergeven die deze schilderijen maken op de mens der twintigste eeuw. Alsof de meester kort geleden deze kunstwerken had

775

gepenseeld, in de prachtige groene en terracotta geschilderde omlijstingen, gescheiden door een goudgele koordrand, zo staren de donkere ogen der iets meer dan levensgrote vrouwenportretten naar het groepje verzamelde toeristen. Uit de attributen (de nimbus, de kroon en andere versierselen) meent men te mogen opmaken dat hier o.a. de vrouw van keizer Constantijn – Maxima Fausta – en zijn moeder –

780

Flavia Helena – zijn afgebeeld. De beweeglijke engeltjes, met spelende handjes en voetjes – de fijne sluiers der keizerlijke vorstinnen, het is onbegrijpelijk dat dit alles vijftienhonderd jaar geleden gemaakt is!

28 oktober 2016 Interpretations of the frescoes in Trier

785

The interpretation of the frescoes is still a matter of debate. The frequent use of the colour purple seems to indicate that the portraits represent imperial figures. This is true especially of the ladies depicted. Unlike the men, all four women are shown with a nimbus and with costly attributes. Some scholars have identified these women as members of the Constantinian family, symbolising the prosperity of the dynasty. Others do not believe that the portraits should be identified with

790

historical figures, but should rather be considered allegorical representations. When only a few panels had been found and reconstructed, A. Alföldi interpreted the

795 frescoes as an expression of the imperial laetitia, gaudium and hilaritas. He identified the woman holding the jewel-box as Helena representing the hilaritas populi Romani, and the putti on either side as expressions of the gaudium and laetitia which Constantine's reign had brought to the world. M.R. Alföldi agrees with this interpretation and with the identification of the woman with the jewel-box as Helena. But on the basis of the depiction of attributes like the cornucopia and veils, she thinks that the frescoes refer to a marriage. According to W.N. Schumacher 800 the frescoes not only picture the women of the imperial family but also in an allegorical way refer to a marriage.

805 The marriage in question must have been that of Crispus and Helena the younger, which took place in c. 321. The frescoes decorated the bedroom of this Helena. The woman with the kantharos in the centre of the ceiling Schumacher identifies as the younger Helena.

810 Nowadays most scholars—those at any rate who think that the women represent imperial figures—believe that the young woman with the lyre is Crispus' wife. Unfortunately, it was this very fresco which had to undergo large-scale reconstruction. The woman holding the jewel-box is identified as Constantia, Constantine's half-sister and the wife of Licinius; the woman holding the mirror is supposed to be Fausta, Constantine's wife, and the woman with the kantharos is thought to be Helena, mother of Constantine. Other scholars do not accept that these frescoes should be identified with the women of the imperial family. A strong argument is presented by H. 815 Brandenburg. He believes that there can be no question of the depiction of imperial ladies, because the depicted men definitely do not belong to the Constantinian dynasty. The portraits of the ladies should be interpreted as personifications of the prosperity of the age and the happiness of life. Others think that the portraits are allegories of the various seasons, or that they personify Sapientia, Pulchritudo, Iuventus and Salus.

820 28 oktober 2016 Trier

825 Under the rule of Constantine the Great (306–337), the city was rebuilt and buildings such as the Palastaula (known today as the Constantine Basilica) and the Imperial Baths (Kaiserthermen), the largest surviving Roman baths outside Rome, were begun under Constantius and completed c. 314 constructed by his son Constantine, who left Trier in the hands of his son Crispus. In 326, sections of the imperial family's private residential palaces were extended and converted to a large double basilica, the remains of which are still partly recognisable in the area of the Trier Cathedral (Trierer Dom) and the church "Liebfrauenkirche". A demolished imperial palace has 830 left shattered sections of painted ceiling, which scholars believe once belonged to Constantine's young wife, Fausta, whom he later put to death.

835 From 318 onwards, Trier was the seat of the Gallic prefecture (the Praefectus Praetorio Galliarum), one of the two highest authorities in the Western Roman Empire, which governed the western Roman provinces from Morocco to Britain. Constantine's son Constantius II resided here from 328 to 340.